

ПРАВО НА БЕЗПЕКУ

Як розпізнати і зупинити насильство.

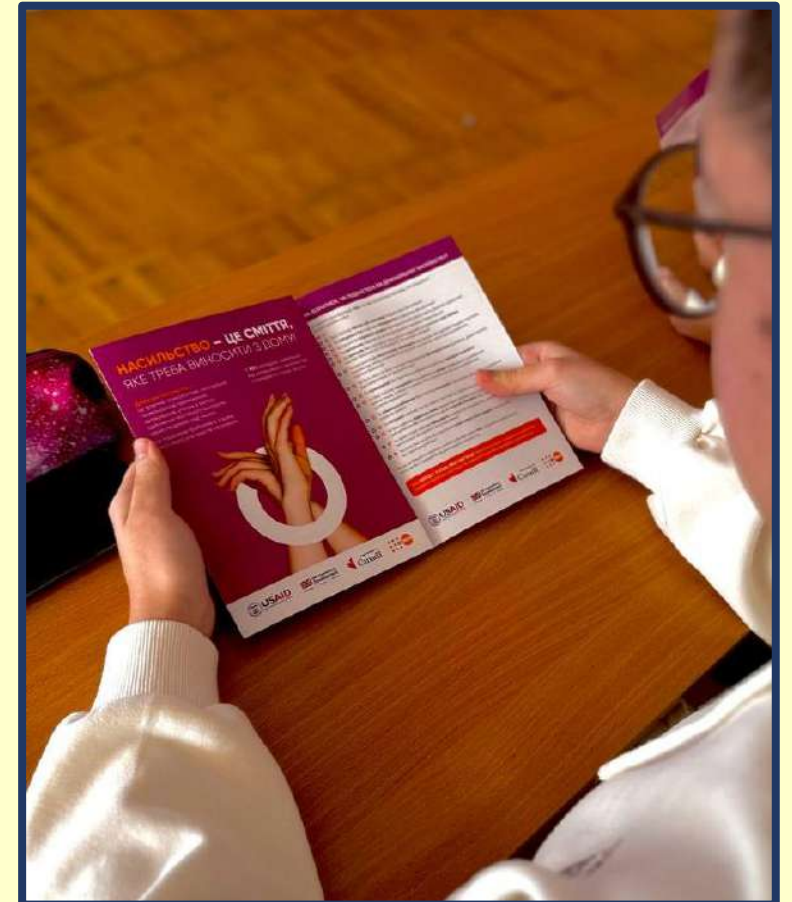

**ПАТРУЛЬНА
ПОЛІЦІЯ**

*Капітан поліції
Шаповалова Катерина Іванівна*

*Керівник психологічної служби
Матвійчук Тетяна Фартівна*

«Сіль для моря або Білий кит»
— гостросюжетний роман-буря
української письменниці
[Анастасії Нікуліної](#).

написана у 2017 році, у період
популярності гри [«Синій кит»](#).

Переглянути короткометражний фільм можна за покликанням:
<https://www.youtube.com/watch?v=zYpj4nKSljc>

Що означає безпека?

Безпека — це відсутність загроз життєво важливим інтересам людини: її життю, здоров'ю і добробуту.

Безпека належить до базових людських потреб і є потребою дефіциту. Це означає, що доки людина не почувається безпечно, вона не може належним чином дбати про потреби вищого порядку — соціальні та духовні.

Що таке насильство ?

Насильство є деструктивною поведінкою, яка спричиняє шкоду іншій особі або групі осіб, порушуючи їхні права та свободи. Воно може проявлятися в різних формах: фізичне, психологічне, сексуальне, економічне та інші.

Психологи розглядають насильство як складне соціально-психологічне явище, що включає різні форми агресивної поведінки, спрямованої на заподіяння шкоди іншій особі. Визначення насильства варіюються залежно від підходів різних фахівців.

Психологічне насильство є однією з найскладніших форм, оскільки його важко розпізнати та довести. Воно може проявлятися у формі образ, погроз, маніпуляцій, ізоляції та інших дій, які завдають психологічної шкоди людині. Булінг є одним із проявів психологічного насильства.

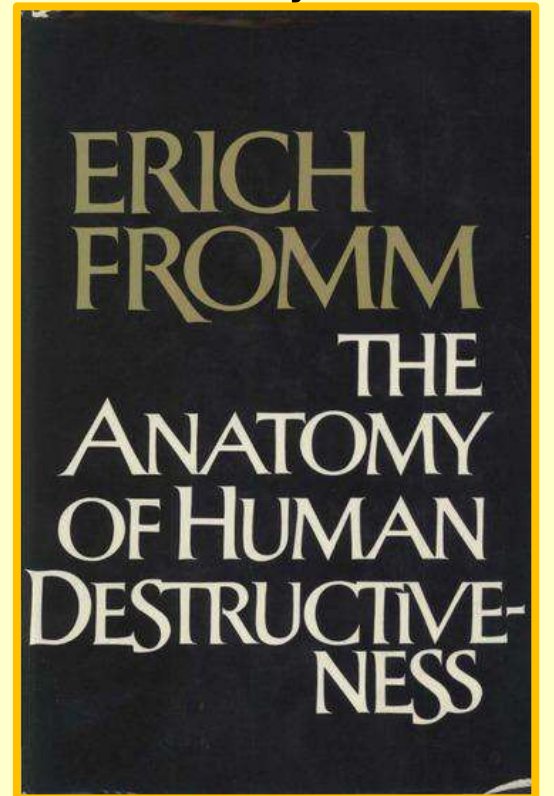

Джудіт Герман, американська психотерапевтка та професорка Гарвардської медичної школи, у своїй книзі **«Психологічна травма та шлях до видужання»** досліджує наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Вона аналізує, як насильство впливає на психіку людини та які підходи можуть сприяти зціленню.

Еріх Фромм визначає насильство як деструктивність. Е. Фромм у книзі **«Анатомія людської деструктивності»** (1973) досліджував агресію та насильство, розрізняючи два типи агресії:

Біофільна (доброякісна) агресія – природна захисна реакція, необхідна для виживання.

Некрофільна (злаякісна) агресія – деструктивне насильство, що не має функціональної необхідності й виникає через особисті чи соціальні фактори.

Домашнє насильство

Стаття 173 –2 КУпАП

Вчинення домашнього насильства,

тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого.

Насильство за ознакою статі

Стаття 173-6 КУпАП

Умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) **фізичного, психологічного чи економічного характеру, спрямованих проти конкретної особи через її належність до певної статі чи стереотипні уявлення про соціальні ролі (становище, обов'язки, поведінку тощо) жінки або чоловіка в суспільстві, внаслідок чого була завдана шкода фізичному (без спричинення тілесних ушкоджень) або психічному здоров'ю потерпілого.**

Сексуальне домагання

Стаття 173-7 КУпАП

Сексуальне домагання, тобто умисне вчинення проти бажання особи образливих, принизливих дій сексуального характеру, виражених **вербально або невербально** (слова, жести, рухи тіла), у тому числі з використанням електронних комунікацій.

ФОРМИ НАСИЛЬСТВА І ПІРАМІДА НАСИЛЬСТВА

Фізичне

Сексуальне

Психологічне

Економічне

ПІРАМІДА НАСИЛЬСТВА

ВСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ ЗІ СЛОВА

Міжнародні стандарти

ООН у своїх документах, таких як *Декларація про викорінення насильства щодо жінок (1993)* і *Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979)*, виокремлює три основні форми насильства: **фізичне, сексуальне та психологічне**.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) також класифікує насильство за цими категоріями та доповнює їх **економічним насильством**, коли контроль над ресурсами використовується як метод тиску.

Рада Європи в *Конвенції про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству (Стамбульська конвенція, 2011)* також закріплює ці форми насильства.

Законодавство України та інших країн

Визначення насильства в **Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»** відповідає міжнародним стандартам. Аналогічний підхід використовують країни ЄС, США та Канада.

Законодавчі та нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії насильства

- [1. Закон України «Про охорону дитинства»](#)
- [2. Закон України «Про медіа»](#)
- [3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»](#)
- [4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»](#)
- [5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькуванню\)»](#)
- [6. Закон України «Про освіту»](#)
- [7. Указ Президента України від 21 вересня 2020 року №398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»](#)
- [8. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»](#)
- [9. Конвенція Ради Європи про попередження насильства щодо жінок та домашнього насильства та боротьбу з цими явищами, Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»](#)
- [10. Наказ МОН від 22.05.2018 № 509 “Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України”](#)
- [11. «Нова українська школа»: концептуальні засади реформування середньої школи](#)

12. [Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646 “Деякі питання реагування на випадки булінгу \(цькування\) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти”](#)

13. [Наказ МОН від 26.02.2020 № 293 “Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу \(цькуванню\) в закладах освіти”](#)

14. [Наказ МОН від 20.03.2020 №420 “Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293”](#)

15. [Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557 “Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей”](#)

16. [Лист МОН від 02.10.2018 №1047 “Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами”](#)

17. [Лист МОН від 18.05.2018 № 1/11-5480 “Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству”](#)

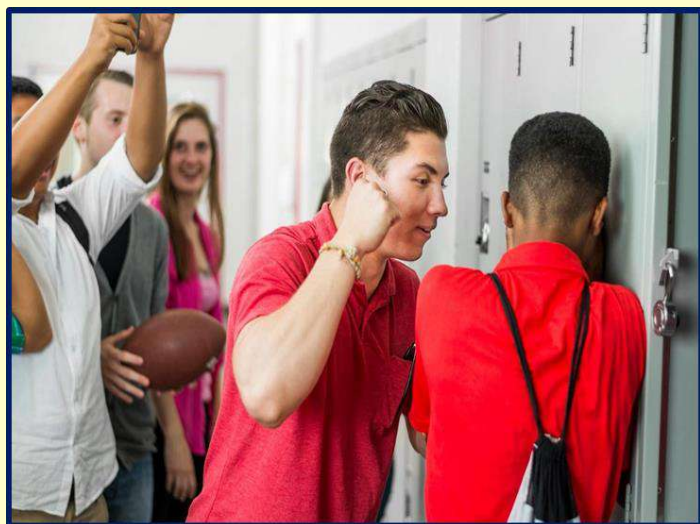
18. [Лист МОН від 29.01.2019 № 1/11-881 “Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькуванню\)” від 18 грудня 2018 р. №2657-VIII”](#)

19. [Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436 “Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу](#)

Що таке «булінг»?

Стаття 173-4 КУпАП

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у **психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві**, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно **малолітньої чи неповнолітньої особи** або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Ч. 1 Штраф – від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Ч. 2 Групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення,
- Штраф – від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Ч. 3 Діяння, передбачене [частиною першою](#) цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років,

- Штраф на батьків або осіб, які їх замінюють – від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Ч. 4 Діяння, передбачене [частиною другою](#) цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років,

- Штраф на батьків або осіб, які їх замінюють – від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Ч. 5 Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу

- Штраф – від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

Мобінг

Стаття 173-5 КУпАП

Вчинення мобінгу (цькування) працівника тягне за собою накладення штрафу на громадян **від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян** або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин і накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, посадових осіб - від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин.

Мобінг – це будь-яка форма гоніння, переслідування на робочому місці. Тобто під терміном мобінг розуміють вороже, неетичне ставлення однієї людини або групи людей, яке прямо спрямоване і систематично повторюється по відношенню головним чином до однієї особи, на якій дане переслідування відбивається негативно.

Мобінг може бути
свідомий і неусвідомлений.

СВІДОМИЙ – цілеспрямовані дії, що мають конкретну, чітко сформульовану мету створити людині такі умови, щоб вона звільнилась з займаної посади, тобто йдеться про корисливі мотиви – зайняти чиюсь посаду, провести на неї когось зі «своїх», вислужитися перед керівництвом.

НЕУСВІДОМЛЕНИЙ – нецілеспрямовані дії, за яких людина не усвідомлює того, що займається цькуванням, і які є наслідком не толерантного ставлення, постійного роздратування, що накопичується по відношенню до когось із колег чи колективу взагалі.

МОБІНГ МОЖЕ ПРОЯВЛЯТИСЯ ЧОТИРМА СПОСОБАМИ.

Економічний тиск – навмисно занижена зарплата чи позбавлення премії, нерівномірний розподіл завдань між працівниками, урізання можливостей для кар'єрного росту.

Психологічний тиск – погрози, висміювання, наклепи, ворожа атмосфера, зневажливі зауваження та вигуки.

Створення нестерпного робочого середовища – коли працівника ізолюють від колективу, не запрошують на зустрічі та наради, де він зазвичай бере участь.

Цькування – відверте приниження гідності працівника, умисні штовхання.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МОБІНГ

Закон України *"Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)"* від 16 листопада 2022 року № 2759-IX.

Вчинення мобінгу (цькування) працівника - тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин і накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, посадових осіб - від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, - тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до п'ятдесяти годин і накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, посадових осіб - від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

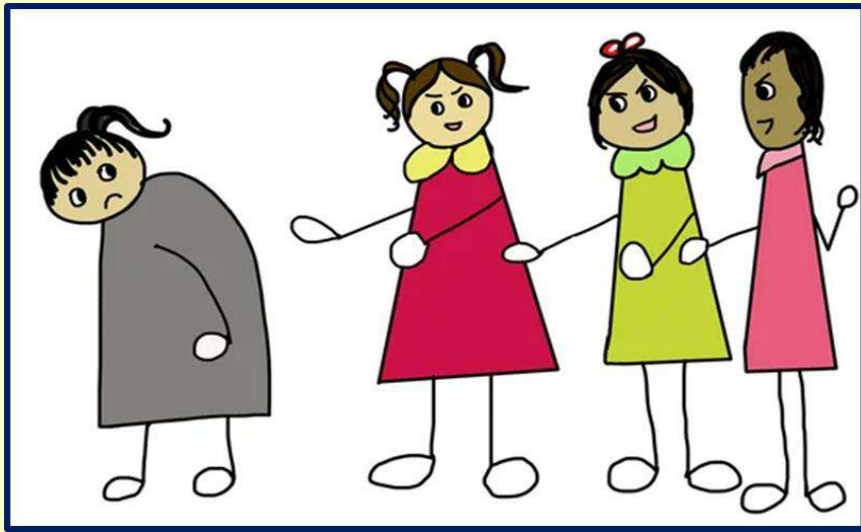
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-20#Text>

«БУЛІНГ»

Булінг визначається як діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у **психологічному, фізичному, економічному або сексуальному насильстві**, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно **малолітньої чи неповнолітньої особи** або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна **шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого**.

Булінг Це залякування, фізичний або психологічний терор, спрямований на те, щоб викликати в іншого страх і тим самим підпорядкувати його собі. Подібна поведінка часто повторюється і є звичною. Вона зазвичай спрямована проти людини - «жертви», яка свідомо слабша психологічно або фізично, за того, хто займається цькуванням - «кривдник», «агресор». Причинами такої поведінки стають відмінності соціального класу, раси, релігії, статі, сексуальної орієнтації, зовнішнього вигляду, здібностей. Насильство у навчальних закладах може відбуватися між здобувачами освіти, або викладачами по відношенню до них.

ЦЬКУВАННЯ ЗАВЖДИ ПОЧИНАЄ ОДНА ЛЮДИНА ДЛЯ ТОГО, АБИ ЗАТВЕРДИТИ СВІЙ АВТОРИТЕТ, РОЗВАЖИТИСЯ АБО ОТРИМАТИ ЯКУСЬ ВИГОДУ.

Чи конфлікт є те ж саме, що і булінг?

Конфлікт виникає, коли між двома чи кількома особами існує незгода, розбіжність думок або різні погляди. Тут кожна людина вільно висловлює свої погляди і дисбалансу сил немає. Кожен відчуває, що може вільно заявити свою точку зору.

Конфлікт стає *булінгом*, лише коли він повторюється досить часто, та існує дисбаланс сил. З часом з'являється така модель агресивної поведінки, що призводить до загострення конфлікту. Особа, на яку спрямована агресія, почувається все менше здатною висловити свою думку і все більше відчуває себе безсилою, безпорадною. Саме тоді конфлікт може перейти у булінг.

Типи булінгу та його форми

- **Фізичний** – завдання ударів, штовхання, пошкодження або крадіжка власності;
- **Психологічний** – розповсюдження пліток або чуток;
- **Усна (словесна) форма** – обзивання, глузування або висловлювання;
- **Письмова форма** – написання записок або знаків, що є образливими;
- **Електронна (загальновідома як кібербулінг) форма** – розповсюдження чуток та образливих коментарів з використанням електронної пошти, мобільних телефонів і сайтів соціальних мереж.

Типові риси булера

- відчуває сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших, переслідуючи власні цілі;
- імпульсивний і легко запалюється;
- часто зухвалий та агресивний в ставленні до дорослих (*передусім батьків і педагогів*);
- не виявляє співчуття до своїх жертв;
- якщо це хлопці, він зазвичай фізично сильніші за інших.

Булерами ж найчастіше стають ті, хто виховується без заборон та авторитету батьків, але в той же час їм не вистачає уваги і поваги дорослих. У більшості таких особистостей – яскраво виражені нарцисистичні риси характеру. Їм весь час доводиться самостверджуватися за рахунок інших людей, доводити власну перевагу.

Типові риси жертви булінгу:

- полохливі, вразливі, замкнуті й сором'язливі;
- часто тривожні, невпевнені в собі, нещасні й мають низьку самоповагу;
- схильні до депресії й частіше за своїх ровесників думають про самогубство;
- часто не мають жодного близького товариша та успішніше спілкуються з дорослими, ніж із однолітками;
- якщо це хлопці, вони можуть бути фізично слабшими за своїх ровесників.

Жертви булінгу можуть думати про самогубство, і якщо вони не хочуть розмовляти з близькими людьми, то краще за все звернутися на національну гарячу лінію

(ТЕЛЕФОН – 0-800-500-225)

Чим є булінг ?

- Два однокласники йдуть до їдальні, один зашпортався й вилив на іншого склянку із соком.

Облитий хлопець миттєво скаженіє та кидається на товариша з кулаками.

Бійка закінчується розсіченою бровою та розбитим носом...

- Старшокласник Дмитро знову чатує в коридорі перед входом до їдальні на семикласника Назара, щоб відібрати у нього кишенькові гроші.

Одного вигляду Дмитра достатньо, щоб Назар віддав усе, що має...

Що робити, якщо ти став потерпілим?

1 Не мовчи

Повідом дорослим — батькам, вчителям або шкільним офіцерам поліції.

2 Не відповідай агресією

Це може погіршити ситуацію.

3 Підтримуй інших

Якщо бачиш, що хтось стає потерпілим, спробуй допомогти або повідом дорослим.

4 Збережи докази

Якщо це кібербулінг — зроби скріншоти та покажи дорослим.

**БЕЗКОШТОВНА НАЦІОНАЛЬНА "ГАРЯЧА ЛІНІЯ"
З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА,
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ:**

0 800 500 335 або **116 123**
з мобільного

НАЦІОНАЛЬНА ДИТЯЧА "ГАРЯЧА ЛІНІЯ":
0 800 500 225 або **116 111**
з мобільного

Міністерство
внутрішніх справ
України

НАЦІОНАЛЬНА
ПОЛІЦІЯ

Міністерство
внутрішніх справ
України

НАЦІОНАЛЬНА
ПОЛІЦІЯ

 Переглянути ще

Чат-бот #ДійПротиНасильства

Що вміє цей бот?

Чат-бот надасть максимальну вичерпну інформацію про домашнє насильство, підтримку та допомогу в цьому питанні.

**БАЧИТЕ, ЩО ЛЮДИНА
СТРАЖДАЄ ВІД
НАСИЛЬСТВА?**

НЕ ЗАЛИШАЙТЕСЬ ОСТОРОНЬ!

У випадку ситуації домашнього насильства
завжди телефонуйте —

102

01

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

Передусім налагодьте контакт з людиною. Підтримайте за сміливість, похваліть за те, що наважилась вам розповісти про ситуацію. Не ставте прямих запитань. Покажіть свою зацікавленість, вислухайте людину. Повірте, це важливо.

02

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

Поясніть, що насамперед потрібно прагнути змінити життя та вийти з кола насильства. Допомога є і людина не наодинці зі своєю проблемою.

03

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

Порадьте невідкладно звернутися до поліції за номером 102. А також зафіксувати всі прояви фізичного насильства, звернувшись до медичних закладів.

04

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

У разі вчинення психологічного насильства радимо звернутися до психолога або соціальної служби та пройти психологічну експертизу.

05

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

Запропонуйте разом звернутися за допомогою до координатора з протидії домашньому насильству у вашій громаді (це може бути голова ОТГ, визначений заступник, голова сільської ради, представник центру сім'ї та молоді тощо).

06

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

Порадьте звернутися до громадських організацій, фондів, активістів, які допомагають у ситуаціях домашнього насильства.

07

Чат-бот #ДійПротиНасильства

зараз

Повідомте про можливість отримати безоплатну правову допомогу для звернення до суду за обмежувальним приписом (розірвання шлюбу, розподіл майна, призначення аліментів, визначення місця проживання дитини тощо).

*Заступник начальника відділу зв'язків з громадськістю управління патрульної поліції у Львівській області Департаменту патрульної поліції, аспірант кафедри поліцейської діяльності НАВС, капітан поліції **Катерина Шаповалова***

*Керівник Психологічної служби Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, доцент кафедри педагогіки та психології, кандидат педагогічних наук **Матвійчук Тетяна***

e-mail: dopomogaldufk@ukr.net